

Písmoznalectví je již přes sto let uznávaným soudně znaleckým oborem, jehož cílem je identifikace pisatele. K jeho rozvoji došlo z praktické aplikace a až do poslední dekády minulého století nebyly k dispozici ucelené studie, které by potvrdily jeho validitu (platnost). V 90. letech minulého století proto logicky ze strany obhájců zejména v USA docházelo k jeho častým kritikám. Písmoznalectví byla vytýkána nevědeckost a nedostatek studií, které by potvrdily, že písmoznalectví skutečně dokáže bez chyby pisatele identifikovat, a že se jedná o odbornou disciplínu, kterou nemohou vykonávat nezalci-amatéři. Následovalo množství studií, které potvrdily, že písmoznalectví je odborná expertíza, která, pokud je vykonávána odborníky, je velmi přesná.

Jednu z nejnovějších studií jsme se proto rozhodli s kolegou Mgr. Zimmerem přeložit z angličtiny. Jedná se o validační studii, která je přílohou písmoznalecké metody, jejíž popis je k dispozici [zde](#), a která je používána i většinou tuzemských znalců.

Pro úplnost dodáváme, že úspěšné zvládnutí této písmoznalecké metody obnáší intenzivní zaškolení u zkušeného experta. Např. u Policie, která u nás vyškoluje nejvyšší znalce, toto zaškolení trvá ca. 2 roky.

Úvod

Písmoznalci ze státních laboratoří Austrálie a Nového Zélandu, kteří používají popsanou písmoznaleckou metodu zkoumání a odvolávají se na publikované postupy, podstoupili následující test své odbornosti. Účastnili se různých typů testování odborné způsobilosti prováděných například americkým Společným testovacím programem (orig. Collaborative Testing Program) a Laboratoří forenzních expertíz (FEPL – Forensic Expertise Profiling Laboratory) na univerzitě La Trobe v Austrálii. Tyto testy byly, v různém rozsahu, zaslepenými experimenty založenými na simulaci rozličných případů, kde správná identifikace sporných materiálů byla známá výzkumným pracovníkům, ale nikoliv účastníkům. I když uvedená písmoznalecká metoda nemůže být tímto způsobem validována přímo, je možné vyvodit závěr týkající se její validity z hodnocení práce písmoznalců na sledovaných případech.

Při testování FEPL byla míra nesprávných závěrů (chyb) pro různé kategorie sporného písma zkoumána z práce australských a novozélandských písmoznalců ve dvou testech za rok (jeden na identifikaci pisatele textu a jeden na pravost podpisu). Mezi roky 2000 a 2002 zpracovali písmoznalci pracující touto metodou 27730 posudků v případech tří textů a tří podpisů. I když bylo zjištěno, že se míra nesprávných a nerozhodných závěrů u různých kategorií zkoumaných materiálů mezi písmoznalci odlišuje, byla míra nesprávných závěrů velmi nízká. Následuje souhrn výsledků písmoznaleckých posudků vyhotovených během těchto šesti testů.

Diskuze

Písmoznalecká identifikace je v současnosti běžně považována za soudní obor identifikace a jako soudní disciplína se výrazně zdokonalila během druhé poloviny minulého století. Obor se vyvinul z praktické aplikace, a protože nebyl od svého začátku založen na žádném paradigmatu vědeckého výzkumu, řada aspektů příznačných pro vědecký obor se u písmoznalectví nevyvinula do uspokojivé míry, jak tvrdí některé kritiky. To vedlo jak k teoretickým, tak i soudním kritikám datovaným od publikace článku Risingera, Denbeauxe a Sakse (1989). Následovala další kritická rozhodnutí soudů v USA poukazující na charakter důkazů (např. Risinger & Saks, 1996).

Následovně byly publikovány validační studie soudního písmoznalectví: Kam, Wetstein a Conn, 1997; Kam, Fielding a Conn, 1997; Found, Sita a Rogers, 1999; Kam, Gummadidala, Fielding a Conn, 2001; Sita, Found a Rogers, 2002. Množství těchto studií bylo zaměřeno na zjištění, jestli je možné písmoznalectví skutečně charakterizovat jako odbornou expertizu porovnáním závěrů písmoznalců se závěry učiněnými laiky. Každá z těchto studií poskytla statistickou oporu pro tvrzení, že jde o skutečnou a prokazatelnou odbornou expertizu. Zachytit podstatu „odbornosti“ písmoznalců však vyžaduje různé přístupy, aby bylo možné zohlednit velké množství proměnných

v jednotlivých případech, kterým písmoznalci čelí při každodenní práci. To je další věc, kterou kritici požadovali (Risinger a Saks, 1996; Spojené státy v Hines, 1999).

Proměnlivost práce písmoznalců nicméně neumožňuje jasný a omezený výzkum vlastností jejich metody, který by přinesl zhodnocení rizika jejich pracovního postupu stanovovat nepřesné závěry. To vyplývá z nesčetných kombinací, které přináší jednotlivé případy z hlediska kvality a kvantitativních srovnávacích (vzorků) a sporných materiálů. To je rysem písmoznalectví, který nezůstal v rámci tohoto testování odbornosti a chybovosti bez povšimnutí. Bylo řečeno, že:

„Míra přesnosti posudků podaných znalci při každodenní práci není pravděpodobně spolehlivým zdrojem potřebných (validizačních) dat“ (Huber a Headrick, 1999).

„Proces písmoznalectví představuje množství potenciálních vedlejších úloh, které se týkají proměnných, jako použitý psací prostředek, padělání různými technikami, věk, zdraví, atd. Žádný jednotlivý test nemůže zmapovat schopnosti jednoho znalce, nebo skupiny znalců“ (USA v Hines, 1999).

„Dokonalý testovací systém by zahrnoval testy, které by pokrývaly celé spektrum okolností a překážek“ (USA v Hines, 1999).

V polovině 90. let se australští a novozélandští písmoznalci pracující touto metodou zapojili do rozsáhlého a dlouhodobého testovacího programu s podporou vedení australských a novozélandských forenzních laboratoří a Národního institutu forenzních věd. V návaznosti na testování provedené za podpory těchto organizací vypracovalo a publikovalo Oddělení zkoumání dokumentů novozélandské policie další detailní studie (Found, Rogers a Herkt, 2001; Found, Rogers a Herkt, 2001).

I když se může na začátku zdát lákavé pokusit se získat všeobecnou míru chybovosti písmoznalectvího zkoumání tak, že bude zkoumán vzorek písmoznalectvího populace na základě závěrů učiněných u všech typů písma a všemi znalci, bližší úvaha nad závěry validačních experimentů se současným zohledněním zdokumentované metody napovídá, že to není vhodný přístup. Důvodem jsou dva principy. Zaprvé, všechny validační studie provedené dodnes ukázaly, že výsledky jednotlivých znalců v zaslepených testech se liší, a mohou se lišit významně, především pokud jde o správné nebo nerozhodné závěry. Proto závěry skupiny znalců nebo jednoho znalce nemohou být dobrým ukazatelem potenciálních výsledků jiné skupiny nebo jedinice, i kdyby tito znalci zkoumali stejné materiály, byli proškoleni stejnými výukovými programy a použili stejnou metodiku. U lidských dovedností to není zcela neočekávané. Uvádění chybných závěrů v soudních řízeních, které učinili písmoznalci, kteří se neúčastnili testování (nebo jejichž práce není revidována těmi, kdo se účastnili), by proto bylo nejistou argumentací. Zadruhé, ve většině případů se může u sporného písma jednat buď o spontánní písmo pisatele srovnávacího písma, komolené písmo pisatele srovnávacího písma, písmo napodobené pisatelem srovnávacího písma, spontánní písmo jiného pisatele, komolené písmo jiného pisatele a písmo napodobené jiným pisatelem (padělání). Kategorie komoleného písma a napodobeniny vlastního písma spolu samozřejmě souvisí, to ale není nutné nyní dále zkoumat. Protože existuje více kategorií sporného písma, které mohou z pohledu zkoumání vést znalce k závěru směřujícímu k identifikaci nebo vyloučení pisatele, existuje reálná možnost, že se případná chybovost v závěrech u jednotlivých kategorií bude lišit. Pokud by tomu tak bylo, nebyla by všeobecně stanovená míra chybovosti její skutečnou mírou, ale spíše mírou deformovanou podle množství jednotlivých kategorií písem v rámci provedeného testování. To je problematické a musí to být bráno v úvahu při uvažování o stanovení potenciální chybovosti.

Námi zvolený přístup, který zohledňuje výše popsaná nebezpečí, je programem testování odbornosti, který stanovuje míry chybovosti zkoumání pro každou kategorii sporného písma. Tento přístup popsali Found a Rogers, 2003. Tato práce se věnuje nashromážděným výsledkům za roky 2000 až 2002 od australských a novozélandských státních písmoznalců. Skupina zahrnuje skoro všechny státní písmoznalce v oblasti a v podstatě valnou většinu všech praktikujících písmoznalců v těchto zemích. Všechny tyto zaslepené experimenty obsahovaly rozdílná množství šesti výše popsaných kategorií sporného písma. Experimenty se od sebe lišily podle množství srovnávacího a sporného

materiálu a věříme, že ve velkém rozsahu stanovené úkoly simulovaly úkoly rutinní písmoznalecké praxe. Cílem studie bylo použít získaná data ke stanovení množství chybných závěrů ve skupině, aby mohlo být posouzeno, jestli je z tohoto postupu následně možné vyvodit statistický odhad.

Tohoto dlouhodobého výzkumu se zúčastnilo dvacet devět písmoznalců - většina státních znalců ze šesti hlavních australských a novozélandských státních laboratoří. Během tříletého období tito znalci zpracovali tři experimenty zaměřené na texty a tři na podpisy. Ne všichni znalci se zúčastnili všech experimentů a ve většině případů byly výsledky stanoveny ve dvojicích (tzv. peer review), což je praxe používaná v laboratořích zúčastněných písmoznalců. V každém experimentu byli písmoznalci požádáni o porovnání skupiny známých podpisů nebo známého textu se spornými podpisy nebo spornými texty, přičemž u každého ze sporných objektů byl správný pisatel známý jen výzkumným pracovníkům a nikoliv znalcům. U jednoho experimentu byl všem písmoznalcům poskytnutý originální sporný i srovnávací materiál. Ve všech ostatních experimentech jim byla poskytnuta buď barevná fotokopie, nebo kopie z inkoustové tiskárny s vysokým rozlišením společně s naskenovanými obrazy sporného a srovnávacího materiálu na CD. Písmoznalcům byly taky poskytnuty předtištěné archy pro záznam odpovědí s přesností závěru, kterou znalec stanoví. Písmoznalci byli informováni, že doba vzniku srovnávacích materiálů odpovídá době vzniku sporných materiálů. Ve všech šesti experimentech byli požádáni o porovnání každého sporného objektu se srovnávacími materiály a vyjádření se k identitě pisatele, přičemž používali poskytnuté kódy pro jednotlivé závěry.

Sestavení skupiny srovnávacích (Specimen „Sp“) materiálů

Pisatelé srovnávacích materiálů byli vybráni mezi akademickými pracovníky univerzity La Trobe a z běžné populace. Tito pisatelé poskytli všechny materiály potřebné pro sestavení srovnávacího materiálu. Pisatelé srovnávacích materiálů napsali vzorky, které zahrnovaly jejich spontánní písmo (Sp), komolené písmo (DSp) a napodobeninu vlastního písma (SSp), zahrnující texty i podpisy. Pro každý ze šesti zde uvedených experimentů byl jeden pisatel využit pouze jednou.

Sestavení skupiny sporných materiálů

Skupiny sporných materiálů obsahovaly různé množství objektů spontánního písma psaného pisatelem srovnávacího materiálu (Sp), komoleného písma psaného pisatelem srovnávacího materiálu (DSp), napodobenin vlastního písma napsaných pisatelem srovnávacího materiálu (SSp), spontánního písma nenapsaného pisatelem srovnávacího materiálu (NNSp), komoleného písma nenapsaného pisatelem srovnávacího materiálu (DNSp) a napodobenin písma pisatele srovnávacího materiálu (SNSp). Jeden z experimentů s podpisy obsahoval 260 sporných objektů, jeden 250 sporných objektů a jeden obsahoval 200 sporných objektů. Dva z experimentů s texty obsahovaly 250 sporných objektů a jeden jich obsahoval 200.

Záznam písmoznaleckých závěrů

Závěry o identitě pisatele každého ze sporných objektů byly zaznamenávány pomocí škály uvedené v Modulu 10 uvedené písmoznalecké metody.

Protože se interpretace přesnosti závěrů lišila mezi přístupem Bayesianů (Evet, 1998) a standardem ASTM (McAlexander, 1977), cítili jsme po osobním rozhovoru s Ianem Evetem z Forensic Science Service (UK), že nebude vhodné používat termín „chyba“. I když tu není vysvětlena logika tohoto postupu, bylo rozhodnuto o použití termínu „zavádějící“ místo „chyba“, protože to lépe popisuje význam závěru, který není správný nebo nerozhodný. Pro srozumitelnost by bylo pro čtenáře nejlepší uvažovat o závěrech při vyšetřování nebo soudech jako o správných (užitečný pro klienta), nerozhodných (malý nebo žádný užitek pro klienta) nebo zavádějících pro klienta.

Závěry písmoznalců byly proto hodnoceny jako správné, zavádějící nebo nerozhodné. Hodnocení jsou uváděna jako počty závěrů nebo jako procenta reprezentující množství závěrů. Následují definice kategorií použitých pro hodnocení:

Správně

počet správných závěrů

Zavádějící

počet zavádějících závěrů

Nerozhodně

počet nerozhodných závěrů

% Správně

počet správných závěrů k celkovému počtu závěrů (v procentech)

% Zavádějící

počet zavádějících závěrů k celkovému počtu závěrů (v procentech)

% Nerozhodně

počet nerozhodných závěrů k celkovému počtu závěrů (v procentech)

% Rozhodnuto správně

počet správných závěrů k součtu správných a zavádějících závěrů (v procentech)

% Rozhodnuto špatně

počet zavádějících závěrů k součtu správných a zavádějících závěrů (v procentech)

Skóre „rozhodnuto“ nezahrnuje nerozhodné závěry a odpovídá hodnotě, která odráží množství závěrů, které písmoznalci stanovili jinak, než nerozhodně.

Jiné informace poskytnuté písmoznalcům

Písmoznalci byli informováni, že pouze zpracovatel a revidující kolega (v případě práce ve dvojicích) mohou o experimentu nebo závěrech diskutovat, a že není dovolena žádná diskuze nebo konzultace mezi ostatními účastníky nebo jinými osobami nezahrnutými do výzkumu.

Písmoznalci byli informováni jednak o tom, jaký psací prostředek byl použit při každém ze šesti testů, a jednak o skutečnosti, že byla použita tatáž značka psacího materiálu.

Výsledky

V souhrnu zpracovalo 28 účastníků experimentů celkem 27730 posudků. Tabulka 1 představuje skupinové výsledky identifikace pisatele pro tři experimenty s texty. Ze 14000 posudků na texty bylo stanoveno pouze 32 pravděpodobnostních zavádějících a 13 kategorických zavádějících závěrů. Žádné zavádějící závěry nebyly stanoveny u spontánního písma psaného pisatelem srovnávacího materiálu (Sp), spontánního písma nepsaného pisatelem srovnávacího materiálu (NSp) a komoleného písma nepsaného pisatelem srovnávacího materiálu (DNSp). Zavádějící závěry byly stanoveny v případech komoleného písma psaného pisatelem srovnávacího materiálu (DSp) a komoleného a napodobeného písma (SSp, příp. SNSp).

TABULKA 1 – výsledky znaleckých posudků na identifikaci pisatele jednotlivých kategorií sporného písma - textů. Pozn. Sp = Spontánní písmo pisatele srovnávacího materiálu, DSp = komolené písmo pisatele srovnávacího materiálu, SSp = napodobené písmo psané pisatelem srovnávacího materiálu, NSp = spontánní písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu, DNSp = komolené písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu, SNSp = napodobené písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu.

Q = pravděpodobnostní závěr, U = kategorický závěr.

Kategorie sporného písma	# Správně (U)	# Správně (Q)	# Nerozhodně	# Zavádějící (Q)	# Zavádějící (U)	Celkem
Sp	2753	80	17	0	0	2850
DSp	252	413	585	14	4	1268
SSp	284	146	308	10	0	748
NSp	293	1944	1425	0	0	3962
DNSp	315	958	1963	0	0	3236
SNSp	109	606	1206	8	7	1936
						14000

Tabulka 2 ukazuje výsledky experimentů s texty přepočítané na procenta pro každou z kategorií sporného písma.

TABULKA 2 – procentuální výsledky znaleckých posudků na identifikaci pisatele jednotlivých kategorií sporného písma. Pozn. Sp = Spontánní písmo pisatele srovnávacího materiálu, DSp = komolené písmo pisatele srovnávacího materiálu, SSp = napodobené písmo psané pisatelem srovnávacího materiálu, NSp = spontánní písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu, DNSp = komolené písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu, SNSp = napodobené písmo nepsané pisatelem srovnávacího materiálu.

Kategorie sporného písma	% Správně	% Zavádějící	% Nerozhodně	% Rozhodnuto špatně	% Rozhodnuto špatně (Q)	% Rozhodnuto špatně (U)
Sp	99,4	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0
DSp	52,4	1,4	46,1	2,6	2,0	0,6
SSp	57,5	1,3	41,2	2,3	2,3	0,0
NSp	64,0	0,0	36,0	0,0	0,0	0,0
DNSp	39,3	0,0	60,7	0,0	0,0	0,0
SNSp	36,9	0,8	62,3	2,1	1,1	1,0

Jak je patrné, v případech spontánního písma rozhodovali znalci jistě (pouze 0,6% nerozhodně) a správně, přičemž v této kategorii nebyly stanoveny žádné zavádějící závěry. Tuto kombinaci závěrů nebylo možné pozorovat u žádné ze zbývajících kategorií sporného písma. Výsledky pro DNSp a NSp ukázaly výrazně vyšší procento nerozhodných závěrů, ale neukázaly žádné zavádějící závěry. Kategorie písma DSp a SSp jsou propojené, protože napodobenina vlastního písma je formou komolení (DSp). Komolené písmo (pisatelem srovnávacího materiálu) je zajímavou kategorií sporného písma, ve které jsou výsledky znalců ovlivněny hlavně účinností způsobu komolení, který pisatel srovnávacího materiálu použil. V této skupině sporného písma byly jednotlivci stanovené pravděpodobnostní i kategorické zavádějící závěry, objem těchto zavádějících závěrů je velmi malý (v kategorii SSp nebyly stanoveny žádné kategorické zavádějící závěry) a jako skupina si znalci celkově drží vysoké procento správně rozhodnutých závěrů (97,4% pro DSp a 97,7% pro SSp). Dalo by se namítnout, že zavádějící závěry v této kategorii jsou méně znepokojující než u skupiny NSp (NSp, DNSp, SNSp), protože posudky v této skupině by byly důkazy o tom, že pisatel srovnávacího materiálu nepsal sporný text. To může zmařit vyšetřování nebo způsobit soudní rozhodnutí, které vyviní skutečného viníka, nicméně je nepravděpodobné, že by mohlo dojít k poškození nevinného.

Obě kategorie sporného písma DNSp a SNSp vykazují velmi vysoké procento nerozhodných závěrů ve srovnání s písmem Sp, a kategorie SNSp vykazuje malé procento zavádějících závěrů. Jsou to kategorie NSp, DNSp a SNSp, o které jde při většině soudních rozhodování. Zavádějící posudky v těchto kategoriích písma mohou

vyústit v důkazy podporující identifikaci špatné osoby. U písem NSp a DNSp nebylo zjištěno, že by docházelo k zavádějícím závěrům. Kategorie SNSp má procento zavádějících závěrů, ale musí být pamatováno, že s texty tohoto typu se v písmoznalecké praxi běžně nesetkáváme.

Podpisy jsou hodnoceny pro stanovení míry zavádějících závěrů zvláště, protože jsou zkoumány metodologicky jiným postupem, než ruční písmo. To je způsobeno skutečností, že v případě podpisů může znalec porovnávat pouze podpisy stejného druhu, a pokud je nutné posoudit podpis vyhotovený jiným pisatelem, než je pisatel srovnávacího materiálu, používá se ruční písmo, pokud ovšem ve sporném podpisu existují prvky ručního písma, které je možné porovnat. Rozlišujeme proto tři kategorie sporného podpisu: Spontánní podpis pisatele srovnávacích podpisů (Sp), komolený podpis pisatele srovnávacích podpisů (DSp, zahrnuje napodobení vlastního podpisu) a napodobené podpisy nepsané pisatelem srovnávacích podpisů (SNSp). Jak je patrné z tabulky 3, z 13730 podaných posudků pouze tři stanovily zavádějící závěr a všechny tři „pouze“ v pravděpodobnostní rovině.

TABULKA 3 – výsledky znaleckých posudků na pravost podpisů jednotlivých kategorií. Pozn. Sp = Spontánní podpis pisatele srovnávacích podpisů, DSp = komolený podpis pisatele srovnávacích podpisů, SNSp = napodobenina nepsaná pisatelem srovnávacích podpisů.

Typ sporného podpisu	# Správně (U)	# Správně (Q)	# Nerozhodně	# Zavádějící (Q)	# Zavádějící (U)	Celkem
Sp	2410	741	236	0	0	3387
DSp	255	135	1697	0	0	135
SNSp	0	444	7809	3	0	8256
						13730

V tabulce 4 jsou procentuální výsledky pro podpisy prokazující obdobný konservatismus jako u textů (tabulka 2). Skupina vykazuje nízké procento nerozhodných závěrů u spontánních podpisů a velmi vysoké procento nerozhodných závěrů u kategorií DSp a SNSp. Znovu nebyly zaznamenány zavádějící závěry u kategorie Sp a míra závěrů rozhodnutých jako zavádějící u SNSp byla velmi malá s 0,7% (to odpovídá míře správně rozhodnutých závěrů s 99,3%). V dlouhodobém výzkumu odbornosti to je pro písmoznalce jistě pozitivní zjištění.

TABULKA 4 – procentuální výsledky znaleckých posudků na pravost podpisů jednotlivých kategorií. Pozn. Sp = Spontánní podpis pisatele srovnávacích podpisů, DSp = komolený podpis pisatele srovnávacích podpisů, SNSp = napodobenina nepsaná pisatelem srovnávacích podpisů.

Typ sporného podpisu	% Správně	% Zavádějící	% Nerozhodně	% Rozhodnuto jako zavádějící	% Rozhodnuto jako zav. (Q)	% Rozhodnuto jako zav. (U)
Sp	93,0	0,0	7,0	0,0	0,0	0,0
DSp	18,7	0,0	81,3	0,0	0,0	0,0
SNSp	5,4	0,04	94,6	0,7	0,7	0,0

Vzhledem k tomu, že v této skupině byl stanoven jen malý počet zavádějících závěrů, je důležité si uvědomit, že takto prezentované údaje o zavádějících závěrech mohou být samy o sobě zavádějící. Protože jde o lidskou dovednost, je racionální očekávat, že se písmoznalci budou lišit jednak mezi sebou a také postupem doby. Existuje ohromné množství proměnných, které se mohou podílet na konečné schopnosti jakéhokoliv písmoznalce stanovovat závěry zkoumání. Příkladem mohou být hloubka a pochopení teoretických znalostí o disciplíně, použití nebo nepoužití průkazné metody zkoumání,

rozsah případné kontrolní činnosti při zpracovávání případů nebo i přirozená schopnost soustředit vlastní vnímavostní a kognitivní schopnosti na právě probíhající úlohu. Tabulka 5 ukazuje rozprostření zavádějících závěrů mezi znalci a příslušné rozdělení kategorií sporných materiálů, ve kterých byly stanoveny zavádějící závěry.

Počet zavádějících závěrů	Počet znalců stanovilo závěr	Sp text	DSp text	SSp text	NSp text	DNSp text	SNSp text	Sp podp	DSp podp	SNSp podp
0	9	na	na	na	na	na	na	na	na	na
1	9		4				4			1
2	5		3				5			2
3	0	na	na	na	na	na	na	na	na	na
4	0	na	na	na	na	na	na	na	na	na
5	3		10	5						
6	2		1	5			6			
Celkem	28	0	18	10	0	0	15	0	0	3

Jak je patrné, 9 z 28 znalců zahrnutých v tomto výzkumu nestanovilo žádné zavádějící závěry v podstoupených experimentech. Přisuzovat těmto jednotlivcům skupinový podíl zavádějících závěrů by bylo nešťastné, protože by to mohlo podhodnocovat jejich schopnosti ke škodě závěru jakéhokoliv jejich znaleckého posudku. Eventuálně tu jsou jiní znalci, kteří stanovili velké množství zavádějících názorů, kterým může skupinový podíl zavádějících závěrů výrazně snižovat jejich schopnost stanovit zavádějící závěry. S touto situací je potřeba se vyrovnat tak, že jednotlivci, kteří stanovili zavádějící závěry v těchto experimentech, se z této zkušenosti poučí a ke stejným problémům nebudou příště přistupovat stejným způsobem. Tyto úvahy musí také respektovat různé kategorie zkoumaných objektů a odpovídající rozdíly mezi nimi v souvislosti s mírou zavádějících závěrů. Dále není znám efekt na stanovení závěru znalcem v experimentech, které jsou psychicky náročné kvůli jejich rozsahu. Únava písmoznalce mohla způsobit alespoň některé ze zaznamenaných zavádějících závěrů.

Diskuze

Je jasné, že jakékoliv stanovení potenciální míry zavádějících závěrů v písmoznalství musí být doprovázeno pochopením teoretických východisek, se kterými písmoznalci pracují. Popsaný výzkum představuje začátek zkoumání potenciálních množství zavádějících závěrů, a tím nepřímo poskytuje validační informace týkající se teoretických a metodologických přístupů znalců, kteří podstoupili tyto experimenty.

Jasnější je, že nejlepší způsob stanovení pravděpodobnosti stanovení zavádějících závěrů vyplyne právě testováním individuálních nebo co nejvíce individuálních schopností znalců, které popsali Found, Rogers & Herkt, 2001 a Found & Rogers, 2003. Vhodné nakládání s mírou zavádějících závěrů je potom nutné vztáhnout zpátky k použité metodě zkoumání a vztahu mezi kategoriemi sporného písma.

Závěr

U písmoznalců používajících tuto metodu zkoumání je velmi malá pravděpodobnost stanovení zavádějícího závěru, i když je rozdílná u různých kategorií sporného materiálu a není rovnoměrně rozdělena mezi jednotlivé znalce. Tato skupina písmoznalců byla nicméně podrobena rozsáhlému a trvalému testování před těmito experimenty. Tito znalci podstoupili podrobnější testování jejich odbornosti než jiní (v mezinárodním měřítku) a následně se mnozí mohli poučit ze zavádějících závěrů, které stanovili. Toto je případ, kdy je možné na základě informací o odbornosti jednotlivců získaných v těchto experimentech poskytnout justici odhady míry zavádějících závěrů pro různé kategorie sporného písma. Až bude provedeno více experimentů s různými proměnnými, bude, doufejme, možné stanovit důkazní hodnotu závěrů stanovených znalci při zkoumání ručního písma.